

УТИЛІЗАЦІЯ ТА ЗНИЩЕННЯ МАЙНА: МИТНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми дослідження. Запровадження нового підходу до функціонування митних органів в Україні обумовило внесення суттєвих змін до наявних відносин щодо розпорядження товарами та транспортними засобами та надало їм нових характеристик. Вказана теза стосується і утилізації та знищення, та потребує теоретичного опрацювання. Крім того, проблематика визначення сутності товарів та транспортних засобів, які підлягають до утилізації та знищення є надзвичайно актуальною, з огляду на докорінні зміни, які відбуваються у всіх сферах суспільного життя і, насамперед, у сфері митних правовідносин.

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо розпорядження майном, зверненим на користь держави, у тому числі, шляхом утилізації та знищення висвітлено у працях таких вчених, як: І. Бережнюк, А. Берзан, В. Бондаренко, О. Вакульчик, А. Гальчинський, О. Грачов, Н. Жанарбаєва, Т. Єдинак, Н. Єсипчук, М. Каленський, С. Коляда, Є. Корнієнко, І. Лукінов, О. Пасхавер, П. Пашко, Л. Пісьмаченко, С. Попель, Л. Прус, М. Разумей, У. Романюк, С. Терещенко, В. Фоменко, М. Чечетов та інших. У той же час значна кількість проблемних питань утилізації та знищення товарів та транспортних засобів залишається невирішеною, що свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є дослідження утилізації та знищення майна в якості способів реалізації майна, якого набуто на підставі застосування митно-правових норм.

Виклад основного матеріалу. Майно, що перейшло до розпорядження держави може бути: 1) передано на реалізацію через торговельні підприємства, аукціони, біржі, з якими укладено відповідні угоди (включаючи роз-

дрібну торгівлю); 2) перероблено; 3) утилізовано; 4) знищено; 5) безоплатно передано визначеному переліку суб'єктів [1]. Специфіка розпорядження майном, яке перейшло у власність держави на підставі механізму митно-правового регулювання, опосередковано як властивостями та ознаками майна, так і складом учасників правовідносин, яких пов'язано з набуттям такого майна.

В значенні митного законодавства, майном, яке перейшло до розпорядження держави внаслідок застосування митно-правових норм є товаром та транспортним засобом [2]. Не акцентуючи увагу на детермінації категорій «товар» та «транспортний засіб», звернемо увагу на нормативно закріплені способи їх набуття митними органами. До них віднесено встановлені ст. 243 Митного кодексу України підстави:

– товари та транспортні засоби комерційного призначення, що зберігаються на складах митних органів, якщо власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання;

– товари та транспортні засоби (будь-які, а не лише комерційного призначення), що конфісковані за рішенням суду а) в якості безпосередніх предметів порушення митних правил або б) в якості засобу вчинення порушення митних правил (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону);

– товари, яких визнано безхазяйними та виявлено (знайдено) під час здійснення мит-

ного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, після закінчення строку їх зберігання;

– товари, яких поміщено у режим відмови на користь держави;

– товари, кінцевий термін перебування яких під митним контролем закінчився [2].

Виходячи з цілей цього дослідження, зазначимо, що для усіх вищезазначених груп товарів та транспортних засобів є можливим застосування таких способів розпорядження як знищення або утилізація. Примітним є те, що в будь-якому випадку до товарів та транспортних засобів первинно мають бути застосовані загальні процедури оцінки та обліку.

З метою проведення оцінки товарів та транспортних засобів має бути утворено комісію, з числа: а) представників територіальних органів ДПС України; б) представників органів, що здійснили вилучення майна або зберігають його, тобто митних органів; в) представників фінансових органів та органів (суб'єктів господарювання), які здійснюватимуть розпорядження цим майном [1]. У результаті, сформований акт опису, оцінки та передачі є підставою для реалізації визначеного майна через знищення або утилізацію. Усі примірники акта підписуються членами комісії та затверджуються у термін не пізніше трьох днів після його складення керівником чи заступником керівника відповідного митного органу.

Щодо процедури обліку, то вона здійснюється шляхом внесення відповідного запису у спеціальні книги за видами товарів із зазначенням відмінних ознак, попередньої вартості, місця його знаходження, а щодо спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів також зазначається інформація про зміну місця зберігання, спосіб розпорядження та місце знищення чи промислової переробки.

Уявляється доцільним зазначити, що утилізація та знищення як способи реалізації майна можуть бути обрані з урахуванням ступеня зносу та фактичного стану за умови відповідності майна визначеним критеріям, а

саме: 1) якість товарів не відповідає вимогам стандартів; 2) товари є небезпечними в санітарно-епідемічному відношенні; 3) товарами не пройдено відповідного випробування, карантинної обробки; 4) товари є не придатними для реалізації.

Визначення товарів, якість яких не відповідає вимогам стандартів здійснюється відповідно до положень Закону України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції». Відповідно, товар в даному значенні використовується як синонім терміну «продукція». При цьому, вказану групу товарів формують наступні їх види:

– ті, що не відповідають вимогам чинних в Україні нормативно-правових актів стосовно відповідних видів продукції щодо її споживчих властивостей;

– ті, що не відповідають обов'язковим вимогам чинних в Україні нормативно-правових актів щодо її безпеки для життя і здоров'я людини, майна і довкілля;

– ті, яким виробником (продавцем) навмисне надано зовнішнього вигляду та (або) окремих властивостей певного виду, але які не можуть бути ідентифікованими як ті, за яких вони видаються;

– ті, під час маркування яких порушено встановлені законодавством вимоги щодо мови маркування та (або) до змісту і повноти інформації, яка має при цьому повідомлятися;

– ті, строк придатності яких до споживання або використання закінчився;

– ті, на яких немає передбачених законодавством відповідних документів, що підтверджують їх якість та безпеку [3].

Окреслення сутності товарів, які є небезпечними в санітарно-епідемічному відношенні, то чітка їх детермінація на законодавчому рівні відсутня. Виходячи з положень Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», можливо припустити, що вказані товари не відповідають санітарно-епідеміологічним нормативам (гігієнічному нормативу,

епідеміологічному показнику, протиепідемічному нормативу), тобто встановленим припустимим максимальним або мінімальним кількісним та (або) якісним значенням показника, що характеризує фактор за медичними критеріями (параметрами) його безпечності для здоров'я людини та здоров'я майбутніх поколінь, а також стан здоров'я населення. Встановлення факту віднесення до товарів, які є небезпечними в санітарно-епідемічному відношенні можливе на підставі висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи. Вказаний документ має установлену форму та засвідчує відповідність (невідповідність) товару державної санітарно-епідеміологічної експертизи медичним вимогам безпеки для здоров'я і життя людини [4].

Група товарів, якими не пройдено відповідного випробування або карантинної обробки не має чіткого переліку. Віднесення товару до неї опосередковано нормативно визначеною умовою у вигляді підтвердження відповідного випробування або карантинної обробки. Наприклад, до таких товарів можливо віднести товари, на які поширюється єдиний міжнародний фітосанітарний або карантинний сертифікат. У випадку наявності підозри щодо наявності шкідливого організму, який у разі занесення або обмеженого поширення на території України може завдати значної шкоди рослинам і рослинним продуктам, вказаний об'єкт підлягає утриманню у визначених місцях для проведення їх моніторингу або подальшого інспектування, фітосанітарної експертизи (аналізів) та/або обробки. В протилежному випадку – вони підлягають знищенню або утилізації [5].

До переліку товарів, які є не придатними до реалізації однозначно слід віднести, ті товари строк (термін) придатності або служби минув. Визначення строку придатності пов'язано з пропуском терміну, протягом якого у разі додержання відповідних умов зберігання та/або експлуатації чи споживання товару його якісні показники і показники безпеки відповідають вимогам нормативно-правовим актам та умовам договору [6].

Щодо процедури розпорядження майном шляхом утилізації або знищення, то вона полягає у нормативно визначеному порядку ідентифікації майна як неякісного, небезпечного в санітарно-епідемічному відношенні, непридатного, а також такого, що не пройшов відповідного випробування чи карантинної обробки. Вказана процедура розпочинається з моменту затвердження акту опису, оцінки та передачі конкретного майна. До основних суб'єктів процедури розпорядження майном шляхом утилізації або знищення може бути віднесено членів комісії, яку було сформовано при оцінці майна.

Примітним є те, що на підставі рішення комісії повноваження щодо контролю за знищенням (утилізацією) майна, що здійснюються шляхом особистої присутності, може бути делеговано окремому члену (членам комісії), у тому числі представнику іншого територіального органу, що вилучив та обліковує таке майно. Крім того, не пізніше, ніж за десять робочих днів до моменту безпосереднього дня знищення чи утилізації має бути повідомлено зацікавлених осіб засобами факсимільного та/або електронного та/або телефонного зв'язку про дату, час і місце вчинення відповідних дій [1].

На стадії безпосереднього знищення чи утилізації проводяться відмінні процедурні дії. Наприклад, коли мова йде про знищення неякісної та небезпечної продукції, яка є непридатною для переробки, це здійснюється шляхом спалювання, руйнування, фізико-хімічної, біологічної або іншої обробки відповідно до вимог нормативних документів [3]. Цікавим є трактування утилізації, якого визначено Законом України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» як дій щодо використання продукції в якості вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів, а знищення – дій щодо механічної, фізико-хімічної, біологічної або іншої обробки та розміщення (захоронення) продукції або її залишкових компонентів у спеціально визначених місцях [7].

Окремо зупинимось на специфіці утилізації та знищення таких товарів, як: спирту етилового, алкогольних напоїв, приладів для незаконного виготовлення спирту етилового, алкогольних напоїв, обладнання для промислового виробництва спирту етилового, алкогольних напоїв (у разі його нереалізації); виробничої, транспортної, споживчої тари (упаковки), етикеток, корків, засобів закупки, марок акцизного податку (у тому числі підроблених); тютюнових виробів, обладнання для промислового виробництва сигарет та цигарок, паперу цигаркового і фільтрів. Щодо вказаних товарів, рішення про знищення приймається комісією з можливим включенням до її складу представників державних органів та державних підприємств – виробників спирту. При цьому, безпосередньо знищення здійснюється шляхом спалювання, руйнування, фізико-хімічної, біологічної або іншої обробки відповідно до вимог законодавства, але на підприємствах, що відібрані відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі». Виняток становить знищення невеликих за обсягом партій (не більше ніж 100 літрів або ніж 50 пачок) алкогольних

напоїв, спирту етилового, тютюнових виробів, яке може бути проведене комісією [1].

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи, можна стверджувати, що утилізація та знищення є способами реалізації товарів та транспортних засобів, яких набуто внаслідок застосування положень митного законодавства. Для утилізації та знищення притаманно наступних ознак: це способи реалізації майна, яких може бути застосовано до товарів та транспортних засобів, що відповідають визначеним законом критеріям; їх застосування є можливими внаслідок прийняття акту оцінки, обліку та передачі майна; учасниками процедури утилізації та знищення є члени комісії; дій, що становлять зміст утилізації та знищення можуть різнитися залежно від якісних ознак товару тощо. Важливість та широке коло суспільних відносин, в межах яких здійснюється утилізація та знищення товарів та транспортних засобів, з одного боку, та розвиток процесів утилізації та знищення – з іншого, опосередковують потребу здійснення подальших досліджень цієї проблематики.

Анотація

В статті досліджується проблематика утилізації та знищення майна товарами в митно-правовому аспекті. Встановлено, що специфіка розпорядження майном, яке перейшло у власність держави на підставі механізму митно-правового регулювання, опосередковано як властивостями та ознаками майна, так і складом учасників правовідносин, яких пов'язано з набуттям такого майна.

Обґрунтовано, що в значенні митного законодавства, майно, яке перейшло до розпорядження держави є товарами та транспортними засобами. Звернуто увагу на те, що незалежно від способу реалізації, до товарів та транспортних засобів первинно мають бути застосовані загальні процедури їх оцінки та обліку. Встановлено, що утилізація та знищення як способи реалізації майна можуть бути обрані за умови відповідності майна визначеним критеріям з урахуванням ступеня зносу та фактичного стану, а саме: 1) якість товарів не відповідає вимогам стандартів; 2) товари є небезпечними в санітарно-епідемічному відношенні; 3) товарами не пройдено відповідного випробування або карантинної обробки; 4) товари є не придатними для реалізації.

Процедуру розпорядження майном шляхом утилізації або знищення визначено як нормативно визначений порядок ідентифікації майна як неякісного, небезпечного в санітарно-епідемічному відношенні, непридатного, а також такого, яким не пройдено відповідного випробування чи карантинної обробки. Вказана процедура розпочинається з моменту затвердження акту опису, оцінки та передачі конкретного майна. До основних суб'єктів процедури розпоря-

дження майном шляхом утилізації або знищення віднесено членів комісії, яку було сформовано при оцінці майна.

Виокремлено характерні ознаки, притаманні для утилізації та знищення як способам реалізації майна: це способи реалізації, яких може бути застосовано до товарів та транспортних засобів, що відповідають визначеним законом критеріям; їх застосування є можливими внаслідок прийняття акту оцінки, обліку та передачі майна; учасниками процедури утилізації та знищення обов'язково є члени комісії або делеговані суб'єкти; дії, що становлять зміст утилізації та знищення можуть різнитися залежно від якісних ознак товару тощо.

Ключові слова: розпорядження, товар, транспортний засіб, утилізація, знищення, митний орган.

Kniaziev V.S. Disposal and destruction of property: customs and legal aspect

Summary

The article examines the issue of disposal and destruction of property in the customs and legal aspect. It is established that the specifics of the disposal of property, which has become the property of the state on the basis of the mechanism of customs regulation, are mediated both by the properties and characteristics of the property and the composition of the parties associated with the acquisition of such property.

It is established that in the sense of customs legislation, properties that have passed to the state are goods and vehicles. Attention is drawn to the fact that, regardless of the method of sale, goods and vehicles must first be subject to general procedures for their evaluation and accounting. It is established that disposal and destruction as ways of realization of property can be chosen in condition of conformity of property to the certain criteria taking into account degree of wear and actual condition, namely: 1) quality of the goods does not correspond to standards' requirements; 2) the goods are dangerous in the sanitary epidemiological relation; 3) the goods have not passed the appropriate test or quarantine treatment; 4) the goods are not suitable for sale.

The procedure of disposal or destruction of property is defined as a normatively defined procedure for identifying property as low-quality, dangerous in sanitary epidemiological terms, unusable, as well as one that has not passed the appropriate testing or quarantine treatment. This procedure begins from the moment of approval of the act of description, evaluation and transfer of specific property. The main subjects of disposal or destruction of property include members of the commission, which has been formed during the valuation of property.

The characteristic features which are inherent in disposal and destruction as ways of realization of property are allocated: these are ways of realization which can be applied to the goods and vehicles meeting the criteria defined by the law; their application is possible due to the adoption of the act of valuation, accounting and transfer of property; participants in the disposal and destruction procedure must be members of the commission or delegated entities; actions that make up the content of disposal and destruction may differ depending on the quality of the product, etc.

Key words: order, goods, vehicle, disposal, destruction, customs body.

Список використаних джерел:

1. Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.1998 р. № 1340. URL: /show/1340-98-%D0%BF#Text (дата звернення: 10.01.2018).
2. Митний кодекс: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 10.01.2018).

3. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14.01.2000 р. № 1393-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-14#Text> (дата звернення: 10.01.2018).
4. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. URL: (дата звернення: 10.01.2018).
5. Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. № 3348-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3348-12#Text> (дата звернення: 10.01.2018).
6. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1023-12#Text>(дата звернення: 10.01.2018).
7. Про затвердження загальних вимог до здійснення переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01. 2001 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/50-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.01.2018).